

HUSZTI PÉTER

EMLEKPRÓBA

W.SH. A Teremtés fele!

Az olvasópróban természetesen halvány fogalmam sem volt, hogy mi lesz ebből az egész kutyakomédiából. Hogy néz majd ki az én keletőya Don Armadóm, hogy mozog majd, hogy fog beszélni, szeretni, szeneodni. Egyáltalán ki ez a pofa? Akivel ha tetszik ha nem, mostantól összeköltözöm és az életét élem. Azután, ahogy ez a színházban hála Istennek természetes, félretettük a tanulmányokat és próbálni kezdtünk. Elkezdődött velünk egy történet a szerelemről, a féltékenységről, végvákról, dímkőről, csetlő-botló emberokről, s mi ebben az ismerős történetben elkezdtünk élni és elkezdünk keresni, magyarázni és védeni az igazunkat. Félek, hogy annak idején, amikor pedig nyaktig merültem Armando életébe, akkor sem tudtam volna pontosan megfogalmazni, miként is jötték létre gesztusaim, hangulmányaim, hogyan is született meg a f i g u r a. Most pedig a múlt kódéből a megszépítő messzeségből valóban csak egy elfogult, kiesit homályos képet tudok előhívni, egy megható fickóról.

Egy mafla, félénk csodabó-

gárról, aki ügyetlenkedik, óvatoskodik, finomkodik, aki nagy igyekezetben, hogy meg ne botoljon, keresztül esik saját magán. Akinek hőstettei pofára esések sorozata, amelyekről amint felállt és leporolta magát hősi eposzokat gyárt, az a környezete kirohóg, de aki végül is akárhogy csűröm csavarom, hozzám tartozik, innen, onnan zabigyerem. Halálisan komolyan vettem minden szavát, minden mondatát, ahogy ő is halálisan komolyan veszi mindazt, ami vele és körülötte történik. Titokban a szövegkinyombe forrásként, emlékeztetőként szélmalomokat rajzoltattam, Don Quijote nevét, hőstetteit, maszkját, firkálgattam, amiért talán maga a mester sem haragudna, hiszen ő is szívesen és lelkiismeret furdalás nélkül meregetett ismeretlen történetekből.

Bátor s talán vitatható hamisítással indítottam a szerepet. Don Armando fudokló, féltékenykedő „féljelenet” levelet, amelyet a komédia szerint postán küld Bunková, magam kézbesíttem és habogva, dadogva, hüppögve magam adtam elő a jejedelemnek. Fontos volt számomra, hogy ezt a felkavart ese-

menyt, ezt a vérlázító „porró” jelenetet, hogy titkos szerelemet Julkái saját szememmel láttam fiatallankodni egy alantas fikciónál, én zokoghassam el imádoit jejedelemnek. Szükségem volt erre az invokációra. Mert a szerep számomra erről szólt. Ezen a ponton zavarodik össze minden, mindjárt az elején. Egy melábus lovag, egy lírai költő a rajongás felszentelt papja, a béke lunatikus hadvezére, a szemünk előtt megbuggyan és a szerelem futobolondja lesz. Erre a „totáikáros” állapotra építtem fel Armando külsejét és belsejét. Földetsörp, időtlen katonakabátom, a tollbokrétás spanyol kalap, a rozoga kard, a lukas lovagkesztyű, a finom keszkenő, a sílak, szalagok, maslik, az örökké magammal cipelt kissé hervadt, hajdan tűzprós rózsaszál, a levelek, cetlik, szerelmes szonettek, egy zord katona és egy lírai poéta küllekeiben, egy szeretetre, szerelemre, barátságára áhító, pattamós, erősen túlkoros kamazsra ismerhetünk. Aki ennyire magányos, aki ennyire kiszolgáltatott, aki ennyire szeretne tartozni valahová, valakihez, azt nagyon könnyű megsebezni, boldondá tenni.

Mintha a fiatallankom tündőnek, emlékezetemben jótékonyan összekeverednek az események. Egy biztos, hogy ebben a keserű komédiában is minden a szerelem körül forgott. A nagypofájú

hősködés, a levelekben küldözgetett szerelmi tűzesővák, a rámulit megfutamodósok, a viháncoló, kergetőzések, a féltékeny leskelődések, mind-mind egy célt szolgáltak: az imádoit, nagy „Ot” meghódítani, elbűvölni, elbűvölni. Shakespeare országit, tróntermei, sikátorait, kikötői gyakran összerosodnak bennem. Erdők, amelyekben időztek egymást, bokrok, kerítések, palánkok, amelyek bűvölyhelyet nyújtottak, várkapuk, amelyek nyikorogva megnyitak előttem és döngve végérvényesen becsapódtak utánam, szelid és tajtékzó tengerek, örjögő viharok, tomboló szelek, harsogó harsonkák, sikongó kürtök ha távolról is szólnak, ha homályosan látszanak is, mind-mind szemlésem emlékeim. Gyakran zavarba jövök, jártam-e ott valóban, vagy csupán a képeket szárnyán, ami persze Shakespeare esetében gyakran valóságosabb, mint a valóság. Ahogy ifjúságom legfontosabb tájai, házat, utcák, lépcsők is az idővel kissé elmosódnak. Csak azt tudom, csak abban vagyok biztos, hogy akkor ott, velem valami fontos történt. Valami meghatározó, valami életemre szóló. Nehezen tudom megmagyarázni, de valahogy így vagyok Shakespeare szerepeimmel is és így jártam a Lová tett lovagok keletőya Armandoval is, aki vitathatatlanul a börtömbe bujt!

EMLEKPRÓBA

W. SH. A teremtés fele

HUSZTI PÉTER
ROVATA

is különleges élmény színésznek, nézőknek egyaránt. Számomra azonban az igazi jutalomjáték a nagy eseményt előkészítő stábértékellet volt. Ezt talán még a ferge-tegesen iádtlen díszelőadásnál is jobban szerettem. Színész kollégáimmal, az iskola mesterrel és a társulat többi tagjával a tárgyalás izzó hangulatába biomasszul beleloptuk elkeiseredett vitáink emlékeit, fafejú kultúrpolitikusokkal, színházygyűlölő miniszterurni előadókkal. Azután végre elszabadult a pokol. A kutyaéző díszelőadás. A Kilenc vitézek fergeteges bukásában nálunk még a tárgyak is részt vettek. A kellekek, a díszletek feláldoztak ellenünk. A paravánok felborultak, a kardok összetörték, a sisakrostályok nem nyúltak és nem csukódtak, a függönyök leszakadtak, a fáklyák elaludtak, mikor fény kelleni volt. A hamisan játszó malacban, szedett-vedett muzsikuskor rosszkor zendítettek rá és rosszkor né-

A sok szálon futó történet végén jászsa ki Shakespearé az adu áaszt. A műkedvelők által előadott díszelőadást, Holofemes iskola mester szörnyedvényét, a Kilenc vitézek-et. A röhöggető színjátékos buzagalom, a „színház a színházban” mindig

multak el, végül az egész színpadi tákolmány ránk omlott és maga alá temette a lelkes dilettánsokat. Don Armado, a „lovátett lovag” magánéleti csődjét, szerelmi családósai után mint művész is padlóra került. A vágycak, az álmok, a remények végképp dugába dőttek. És a végső háidalos döfés még csak ezután következett. Alig, hogy ki tudja hányadszor, megint talpra álltam az udvar és a fejedelem színe előtt, Bunkó – szerelmem elrablója – párbajra hívott, mint lilomtiprót, kikötve, hogy a párbajt férfiakhoz illően egy szál ingben vívjuk. Megállt a levegő. Szörnyű pillanat, és ebben a keserves, dermesztő csöndben meg kellett szólálnom és be kellett vallanom, hogy nem védhetem meg becsületemet, nem állhatok ki szerelmem elrablójával egy szál ingben, mert a félelmetes katonakabát alatt egy szerencsétlen költő reszket, mert a tragikus igazság az, hogy... nincs... ingem! Hatalmas röhögés tört ki a színpadon, nézőtérben egyaránt. Aztán lerángatták rólam a kabátot és ott álltam félmeztelenül, kiszolgáltatottan imádott fejedelemem, elvesztett szerelmem és az udvar előtt. Elsőéjtűl előtem a világ. Megszűnt minden. Finita la commedia. És ekkor történt valami, ami a színház csodája. Szinte varázslátesre elhalt a nevetés a nézőtérben, akár fiatalok ültek lenn, akár idősebbek, ez a kegyetlen tréfa, ez az iádtelen, főbbleszes megaláztatás már mindenkinek sok volt. Lehulltak az álarcok. Lelepleződött a hazugság. Végre kiderült a szomorú valóság. Köszönjük! Elég!

Shakespeare-szerepeimben akkor voltam a legboldogabb, ha igazán közel kerültem a lenn ülőkhez, fizikailag, lelkileg egyaránt. Ha az előadások utáni akadózó beszélgetésekből az derült ki, hogy Hamlet, Othello, Lear, Petruccio, Sir Toby, Oberon, Don Armado, Hector története nem csupán egy érdekes mese volt számukra. Valamit megértettek a világból és az életből, valamit megértettek önmagukból. Mert Shakespeare „tanár úr” tragédiái és vígjátékai kegyetlen és fájdalmasan tréfás élettanfolyamok, amelyek emberismeretre és önismeretre tanítanak minket.

A Lovátett lovagok régén előre jöttünk a riváldához és egy halomba raktuk kellekeinket, az értékeket vesztett ékszerket, a behorpadt kalapokat, törött kardokat, elherdált virágokat, és izadtan, arcunkon az elmozdodott festékekkel, halakn dudóbní kezdünk egy dalt a szerelemről, amely végül is le fog győzni mindent... De akkor én már nem tudtam figyelni a nőtóra, a dallamra, csak bámultam a lenn ülőket, akik, mint a gyerekek a sok nevetéstől, kipirult arcra, de könnybe lábadt szemmel, félszegen, reménykedve nyugtítottak felénk a kezüket... He! Mister Shakespeare! Ha ilyen magasra repülsz elünk, mi ilyen magasról pottyannak vissza, ha az álom, a várás véget ér. Minden próba, minden előadás után. Hé! Mister Shakespeare ott a strattfordi óltár előtt. Hát vigyázz ránk! Figyelj ránk!

EMLÉKPRÓBA

Túl az Óperencián...?

HUSZTI PÉTER
ROVATA

Kálmán Inrút hírközlésben imádják az oroszok. Legnagyobb kedvenceik egyike. Arra azonban nem számítottak, hogy rajongott „Inruszkájuk” 1985 nyarán elfoglalja Moszkvát. Az operettkirály életéről szóló film stábjá meg-

szállta a Szeremetyevói repülőteret, a Rosszia Szállodát, a környék összes élelmiszerüzletét, vodkásstandját és minden olyan gyanús külszerű ízleteliséget, ahol Junosztvye televízió, Sokol rádió, barkácsképeket, Saratov hűtőszekrényt és világító szobakandallót lehetett kapni, nagyobb tételekben. Ezen kívül természetesen bevettek néhány moszkvai színházat, s kisebb százeleji palotácskának tűnő díszes párházat.

En sem akarok szerénykedni, de mint Kálmán Imre a legmérszérösebb pasik egyike voltam Moszkvában. Jártam ott korábban is, s nem tagadhatom, nagy sikereket arattam Shakespeare Jágóájával, Don Armadójával, Csehov-darabokkal, de mindez eltörpült ahhoz a rajongáshoz képest, amely most övezett. „Túl az operencián” ádólt mindenki, aki csak az Élet muzsikája filmes sereghatalmá tudálkozott. Már az Aeroflot legénysége másként üdvözölt minket, a gépen protektions vrszladogot kaptunk, a moszkvai repülőter morcos vámosainak arca is megenyhült, ahogy Kálmán Imre neve elhangzott; a repülőter buszofor szinte szeretettel vagdosza bőrdínyjéinket a cso-

magtartóba, a szállodaportás pedig egy-két órával lerövidítette a szobakidő adás felelősségteljes műveletét, miközben bajusza alatt cinkosan dudorászta az „Operenciát”... Ha őszinte akarok lenni, akkor jöttem rá, amire addig szégyenszemre soha nem gondoltam: ennek a kedves fiúbemászó dallamnak szövege, értelme, mondanivalója, sőt „üzenete” van. „Túl az operencián boldogok leszünk!” Úristen! Ez itt nem vicc. Ezt az igéretet itt komolyan veszik!

A MOSZFILM stúdió, a szovjet Hollywood, körbeforgó, jól ismert, optimista emberpár emlékműjével, a Lenin hegyen van. Hatalmas, ahogy a Szovjetunióban minden az. A hegyet egyébként, ha jól emlékszem, azelőtt Veréb-hegységnek hívták. Gondolom nem a közösleges szürke polgári madarakról neveztek el, hanem a hatalmas, legyőzhetetlen szovjet verebekről. Mi, mint említettem, az előkelő Rosszia Szálló monstrumban laktunk. Innen bumiláztunk mikrobuszra naponta a hegyre. Ezek már az enyhülés évei voltak, nem kaptunk utastást, hogy kiel állhatunk szóba, meddig mehettünk el a témákban, nem kellett bejelenteni, ki hol és kivel tölti a szabad estjét. A szovjet gyártásvezetéseknél csupán egy kérésre volt: hogy a filmyári belépőt, a kis, piros, névre szóló „kártyinkát” mindig tartsuk magunknál, mert nélküli nem engednek be a katonai területet nyilvánított MOSZFILM-be. Miért katonai terület egy filmyár? – kérdeztem volna, ha még őszinte ember lettem volna, ha addigra nem tanultam volna meg, hogy minden miérrel kezdődő mondatot, születési pillanatában, azonnal felejtsék el.

Őt filmet forgattak azon a nyáron a MOSZFILM monumentális stúdióiban. Négyszáz éves témáját, amelyeken sze-

gény Ványa vagy Iván, talán Aljosa, Misa vagy m e n t, vagy j ő t t a háborúból, vagy halált megvető bátorsággal harcolt az aknátűzben, vagy szürke hajjal emlékezett a vérzivataros napokra. Nagyszereű orosz színészek tucatja, státszíták százai várakoztak türelmesen a felvételre. Egyesek felmételtenül sűtkérek a tankok tetéjén, az ágyúgöveken, mások az úszók romok tövében hűsöltek, koszlott, szakadt uniformisban, bekormozva, borostásan, homlokukon, karjukon, lábukon véres gyölcsokkal. Megint mások kötések nélkül, a maszkmesterek remekbe szabott lött sebével. Elképzelhető milyen feltűnést és zapart keltettünk ebben a környezetben az Élet muzsikájával. Az elegáns diszletházak, a gondosan felépített, díszes aranyozott, csillagó-millogó színházi portálok, a díszes palotahomlokzatok s az épületek előtt várakozó fiúkerek, túlórfényesre sunikolt korabeli autósodák gögösen bámultak a romokra. Nem is beszélve az estélyi ruhákról, frakkokról, cilinderekről, glasszkesztyűikről, lornyonokról, amelyekben a Kálmán film szovjet statisztái páváskodtak, szerencsétlen, lerongyolt, összelaválózott kollégáik előtt. Erről is kellett volna egy filmet forgatni. A botcsinálta, de nagyon is kézzel fogható társadalmi elentétről. Erről a robbanás előtti felszűrésgről. Az irigy tekintetekről, gyűlöletről, a féltékenységről. Lám! Az egynek sikerült, a másnak nem! Mindezek tejetében a mi műtermünkűből reggeltől estig aradt a muzsika, s a kiégett tankok, úszók diszlethafak tövében, kormányozó, szerencsétlen „katonák” akár akarták, akár nem, előbb-több kívülről fújtak – s nemcsak a oroszul, hanem magyarul és németül is – hogy „Túl az operenián boldogok leszünk!”...

EMLÉKPRÓBA

Túl az Óperencián...?

HUSZTI PÉTER
ROVATA

dők? Melyik lépcsőház van lezárva? Melyik főkapu van nyitva? Hol kapott parkolási engedélyt mikrobuzsunk? S ha minden akadályt sikeresen vettünk, már szágúidattunk is a MOSZFILM-be. A verébhegyi főkapuban uralkodó, hatalmas termelű főkapus gyezmurnája után ellenőrizte kártyáinkat, széles vigyorral nyitotta protekciósan széles előttünk, a páncélozott vaskaput. Még gyorsan bepréselve magát a mikrobuzsba, ellenőrés címmel engem mint „Imre Kálmányt” akármilyen mogorva voltam is, minden reggel megpaskolt, megpogtatott, sokat sejtetően rám villantotta aranyfogait, odadúrta egy melódit, majd ügyel-bajjal kiperészte magát, s kacérán utánunk integette. Később ahogy múltak a napok, Imruskából már Petya, sőt Petyenka lettem, s már saját rangomon járt a reggeli paskolás, löködés, dádolás. Kezdem magam otthon érezni, mikor egy nap tragédia történt. A reggeli kapkodásban a szállóbanban felejtettem a kártyinkamat. Ezt a végbelen hibát csak akkor fedeztem fel, mikor – a csúcsforgalom miatt – majd másfélórás késéssel a MOSZFILM vaskapujához értünk. Aztán megnyugtattam magam, minek nekem kártyinka, akit mint Imre

Kálmánt és Petyenkát egyaránt ismernek paskolnak, hátba bokszolgatnak. A kapuhoz kanyarodtunk, az őrházból szinte repült felénk az elomló főkapus nő, szokásos módon bepaszszította magát a kis buszba, ellenőrizte kollegáim kártyinkát, majd én is megkaptam reggeli paskolást, löködést, dádolást. Aznap a film egyik utolsó jelenetét forgattuk az öreg Kálmán Imréről és miután tudtam, hogy a ráncok, a megtört szem, az idős maszk elkészítése órákat vesz igénybe, biztatlan sofrínket, hogy gyorsan haajtsunk a műteremhez. Búcsút intettem a gyezmurnájának, jeleztem, hogy nagyon sietünk. Ahogy préselődött ki a buszból, csak jój mellékesen, szinte dádolva kérdezte: „Petyenka! Kártyinka?” Elöntött a víz! A forgatás idején használatos, orosz-angol keverék nyelven hadartam, hogy minden olte, az igazodóan a kabátomban maradt a szállóban, de most rohanunk. A gyezmurnája erre megmerevedett, arcáról lefagyott a mosoly, belekapaszkodott a kilincsbe és hangosan kárálni kezdett. A szakat nem értem, de azt igen, hogy kártyinka nélkül én ide be nem jutok. Reménytelenül még megeresztettem pár hálgye riccet, hogyha mint színész nem is mehettek be igazolvány nélkül az objektumba, legalább mint „Imruska” kapják engedélyt, aztán holnap kétszer, tészer is felmutatom a kártyinkamat. Mindez olaj volt a tűzre. A gyezmurnája megszaktította velem a diplomáciai tárgyalásokat, a vaskapu döngve bezárult, ő pedig beviharzott a bódéjába és vadul telefonálni kezdett. Csakhamar egy előadóndó csörtete feltém, amikor már találkoztam a filmplatóban egy fogadón – boldogan ölelt iradtalan kebleire és gügyögve kérdezte, hogy mi a probléma? Probléma? Semmi! – válaszoltam megkönnyebbülten, mert éreztem, hogy ez a terjedelmes

asszony, aki főntről jött, intézkedni fog és az egész nevetésgés vita ripsz-ropsz véget ér. Mindössze az történt – folytattam – hogy a kártyinkamat a szállóban felejtettem és ez a kedves asszony nem akar beengedni.

– A belépő? Kérdezte. A „MOSZFILM” belépő???

– Azt, – válaszoltam rosszat sejtve.

– Hú, az pedig kell! Belépő nélkül nem lehet belépni!

Nem szaporítom a szót, előkerült még három fontos elvtárs, köztük filmünk főgyártásvezetője, összedugtuk a fejüket, próbálták elválni a gordiuszi csomót. En is próbálkoztam. Hivatkoztam a rám váró kollégákra, a műszakra, a kárbavesztett időre, az eltávoztatott pénzre, minden hiába. Deltájában, feladva a küzdelmet, visszaindultam a kártyinkámért, s későn delután egy újabb csúcsforgalmon keresztül visszaertem a stúdióba. Két óra alatt elkészült remek maszkom, addigra azonban lejárt a munkaidő, s mint akik jól végeztek a dolgukat, a forgatást lefűjték.

Még ragyogóan süttött a nap a verébhegyen, mikor színészek, statiszták már civíleben sodródtunk a kapu felé. Nem lehetett tudni ki volt közülnök gróf és herceg, ki sebesült katoná. Ki lebzelt a Burgtheater pompás nézőterén, s ki smylődött a lebombázott katonakórházban.

Mentünk a – motorokat állandóan járató – bűdos buszok felé. Zsebeemben ott lapított a gyűrtött kártyinka. S noha tudtam, hogy ez a kis piros papír semmiről nem tehet, mégis utáltam. Mit tagadtam, egy kicsit elment a kedvem az egészről! Az volt az érzésem, hogy hiába áldoztunk, hiába vágyakozunk, ez az Operencián túl váró boldogságról, esókos fészekről, mesés tanyáról szóló nótá, nem a mi nótánk!

EMLEKPRÓBA

Molnár Ferenc játéka

HUSZTI PÉTER
ROVATA

Mitől pezsdül meg a színház, mikor fétröppen a hír, hogy a következő bemutató egy MOLNÁR-darab lesz? Mitől vagyog fel várakozóan a színház arca és lelke, mitől jön lendületbe a legfátsultabb rendező is, mitől eszenegnek izgatottabban a titkárság

telefonjai, mitől ügyködnek lelkesebben a díszítők, szabók, kellékesek, fodrászok, világosítók, miért szorongatja a szövegkönyvet a sugó is szerelmesen? Es ami a legfontosabb, miért várja a közönség különös izgalommal Molnár Ferenc játékaikat.

A válasz persze kézenfekvő, mert Molnár lebilincselő történeteket mesél. Játékaiban szinte minden percek megvan a szenzációja. S miután játékaik szinte kétféle nélkül a férfi és a nő, vagy nő és férfi fáradhatatlan párharccal szólnak (ami ugye, valahol a paradicsomban kezdődött egy szerencsétlen kis álmfa tövében), ez a téma mindenkit érdekel. Darabjai rólunk szólnak, akárki vagyunk is. A szerelem, a házasság, a hitlenség, a féltékenységi nimes korhoz kötve. Sem történelmi, sem életkorhoz. Es Molnár hihetetlenül otthon van ezekben a témákban. Es be is veti teljes drámaírói fejjártardát: a költészetet, a humort, a romantikát, a bölcsességet, a po-

ézist, a filozófiát, perzselő indulatokat, a keserűséget. Játékaik gyakran az alom és az ébrenlét határain játszódnak, ahol a vágyak a varázsütésre valóra válhatnak, ahol minden megtörténhet mindenkivel.

Molnár játékaik élvezve, leeshet az állunk hihetetlen sokféleségen. Mert a város költője ő, ez világos. Budapest poéta-ja. Es ezen belül hány és hány világot ismer és enekel meg. A fűvészert és a Pál utca fia ő, de otthon van a Józsefvárosban is és a Lipótváros előkelő úri lakásaiban, uralkodóházak díszes ebédein és természetesen otthon van a színpadon, színdirektorok füstös kis szobáiban, nagy és kis színházak öltözőiben. Műfaja összetéveszthetetlen. Mintha helyettünk szólna, mintha miattunk pörölné, szeretetre méltó szokimondása, vad huncutsága, tiszteletlensége, démoni vesébe látása, megértése, lírája mindannyunké.

Kisértetiesen közel kerül teremtményeizhez, veszélyesen sokat tud figuráiról: mintha ő lenne egy személyben valamennyi eselődány és hintásdány, bankár és sofőr, császár és előadóságéld, színházi tüzöltő és ünnepelt dáva, ördög és angyal. Szerencés szénész, szerencés rendező vagyok. Nagyszerű emberekkel találkozhattam életemben. Shakespearé, Csehov, Ibsen, Shaw, Gorkij, Müller, Williams, Turgenyev társaságában olyan magyarokat játszhattam és játszhatok, mint Katona és Madách, Németh László és Lengyel Menyhért, Hágy Gyula és Szomoró, Szabó Magda és Illés Endre, Görgey Gábor, Korinthy Ferenc, Békés Pál és persze Molnár Ferenc, aki különleges helyet foglal el életünkben, mert minden

játékban a lubickoló ördöm, a bugyborékoló nevetés, a meghatott csóna cinkos örömevel ajándékos meg minket. Szavalahány estén keresztül kegyetlenkedtem az Ördög diabolikus kellemetlen humorával és sütkérezem a nézők szeretetében az Üvegcipő Sipos asztalosaként, majd képernyőre álmoztuk a Farkast, ezt a bölcs, fajjalmas, torokszorító felnőtt mesét és ezekben az estékben Testörkényt paradékos Molnár talán legsikeresebb játékaiban, ebben az elkészedett bohózatba szőtt komédiában. Már-már azt hittem, hogy mindent tudok Molnár-ról, mikor néhány évvel ezelőtt kezembe került a Riviera, ez a titokzatos, mosolyból, könnyekből, vágyakból, álmokból szőtt, megható játék.

S akkor ki tudja hányadszor, újra fel tettem magamnak a kérdést: Üristen! Ki ez a költő? Ki ez a Molnár Ferenc és kik vagyunk mi, hétköznapi emberek, akik itt csetlünk-botlunk Pest és Buda girbe-gurba utcáin, dolgozunk, szeretünk, csalódunk, s akiket érzelmiink, indulataink, vágyaink néha mint bábokat rángatnak láthatatlan szálakon.

KIK VAGYUNK MI?

Ezen töprengünk nap mint nap heteken, hónapokon át, fárasztó és mégis lelkesítő, elkéserítő és újra bizakodó próbák és erre a látszólag egyszerű kérdésre keresgéljük kitartóan a választ – most már örök játszóatársunkkal, a közönséggel együtt – esteről esteré a mi kis Rivieránkon vászonra festett, így örökké fentlően és alatt a mindig tükörsima tengerünk partján, reflektorok napsugarai alatt, furnerből készült pálmaják képzelt árnyékában.

EMLEKPRÓBA

Hogyan lettünk Tömikék

HUSZTI PÉTER

ROVATA

lekedett mindenki a folyosón, a fodrászlány sokáig toporgott az ajtó előtt, míg végül – kénytelen-kelletlen – halkán kopogtatni mert. Amilyen csend volt eddig, olyan futás, harakolás, krákogás következett. Sanyi odazuttyant a tükör elé, bekapcsolta a befőttesgumival összekötött Sokol zsebrádiót, és elkezdődött az élet, a nyüzsgés, a készülődés. Nem tudom, hányszor nézhettem végig a ceremóniát, de nem bírtam betelni vele. A nagy festékesládikából előkerültek a szivacsok, a rongyok a pufik, kigurultak a piros, kék, zöld, sziurke, koronafejete szemceruzák. Ezeket csak ő ismerte személyesen! Azóta se láttam senkinek ilyen bőséges, minderre figyelő ceruzagyűjteményt.

Hogy készültek az ő emberrei?

Az idősecske, a nagybetűt öreg, a kicsattanó aggastyán, a kótyagos, a vaszkás, a mindig újra és újra szerelmes. Mikor kellett a pofacsónra egy agyongyűrt szivacsdarabból szederespiros, a szemhéjra piszkossziurke, miért lettek a ránkér barnák, mások kécskefejeket, miért került egy piros petty az orr nyergére, mások a szakáll környékére, melyik öregnek dudorodtak ki a fájdalommal lüktető halántékerei, melyik-

neklett szívbetegfejekete, táskás, a szemé alya, keserű a szája, mafla az orra, résznyi a szemé?...

Nem kérdeztem!

Befőttesködtam rajtuk, de beleszólni, faggatni?...

Volt valami szemérmes, titkolózó abban, ahogyan hatalmas peklapát kezével ügyködött az arcán. Meg aztán egy festőtől sem kérdezném, hogy miért most a kék, épp a sziurke, a fehér, a piros és a többi.

A Sirályt játszottuk akkor. A hármas öltözé nyitva volt. Vilja, ó Vilja, te szép és csodás... – harsogott a befőttesgumi Sokol kifelé az ajtón. Sanyi az utolsó ránkérát véste Szorin arcára. Szerette ezt a nagybástit. Kuncogva füstölt a szivarja, vidáman kopogott a botja és valószínűtlenül nyirkogott alatta a tolokócsi. Megkésce, aznap jelent meg egy kritika valamelyik képeslapban. A fanyalgó, cinikus pár sor Sanyit keményen kioktatta. Szokás szerint kezdés előtt átnyalgattam a túlsó folyosóra (öltözője a női oldalon volt), ahogy beléptem, a ceruzacsomokot a fadóba csapta, s farkaszemet nézett az öltözőtükörrel. Fintorgott, húzogatta a szemöldökét, grimaszolt, megcibálta a gyémánt ragasztott szakállát, aztán, mintha egy megkezdett beszélgetést folytatna, rám mordult: „Néz meg ezt a pofát! Ez a gyerek azt írja, hogy ez a Nyikolaj nagybácsi nem ilyen. Honna ismeri ez? Kitől tudhatja? Tömikém! Mondok én neked valamit: Ez a Szorin, ez már ilyen!”

Hogy lettünk „Tömikék”? Sokat játszottunk akkoriban együtt, s mindenütt valami megmagyarázhatatlan fűtő ragaszkodás fűzött Sanyihoz. Az észeli meredékhely szesztolvaj Pepelje Lukától várta a segítséget, csak tőle tűrte el a prédikálást is; szerencsétlen Trepiljorom után Szorin bácsi nézett a legvigasztal-

lóban; az Ármány és Szerelmé hisztikus Ferdinándja is mintha a leg több megértést az öreg Miller muzsikustól kapta volna, meg volt vagy két év, amikor zsinórban forgattunk együtt Keleti Marcinál, és a forgatás szünetében – a rövid ebédszünetet kissé megtoldva –, elcipelt a Cserje utcai háza ebédelni, de főleg dumálni, főleg mutogatni a követi, cserepeit, bútorait, kőcsögeit, önkupát, meg a többi csodáinket. Őrizgette, gyarapította a tárgyakat meg a hozzájuk tartozó történeteket. Mert minden kőcsöghöz, kagylóhoz, csipkés, odvas kőhöz egy legenda tartozott. Filmjeire talán leginkább a forgatás alatt szerzett rokkákról, lámpasokról, öreg kávédarálókról, mozaralérol emlékezett.

A vidéki kisarókat – a forgatási helyszíneket –, hegyeket, völgyeket valószínűleg öreg padlásablakokból látta leggyakrabban.

Nekem nincs tehetségem a tárgyakhoz, kidobalós vagyok.

Még leveleimet, feljegyzéseimet is csak úgy rakosgatom, és félek, ezek is előbb-utóbb a papirkosárba kerülnek. De nagy boldogsággal nézgettem mások emlékeit. Így útem Sanyinál is, és kapkodtam a fejem jobbra-balra, lolhottunk föl a nyikorgó faleposon a házloszójába, a baldachinos királyi ágyhoz, aztán ki a kertbe, a torzokhoz, málmokövekhez, kopjafákhoz, meg Szálin elvártá idemenett ökléhez. Talán ezen a napon sütötte ki – miután Mialkouszky Erzi és Menszros Laci hetek óta roppant büszkén hengecetek, hogy találta egy közös őst, egy bizonyos Nagykeréki Menszros Margit dédmamát –, hogy mi meg híresteljük el, hogy valahogy sokadigunk Tömörkény leszármazottai vagyunk. Miért pont Tömörkényt választotta, azóta sem tudtam megfejteni, tény, hogy ettől fogva fennhangon „Tömikém”-nek tiszteletgűt: egymást.